

به نام خداوند جان و خرد

زبان آموزی و شعر

تحلیل ساختار و محتوای شعر کودک

مؤلفان:

دکتر حسن حبیبی شیلدره - منوچهر علی پور

انتشارات نیرگان

سرشناسه: اکبری شلدره، فریدون
عنوان و پدیدآور: زبان آموزی و شعر: تحلیل ساختار و محتوای شعر کودکان/ مؤلفان: فریدون اکبری شلدره، منوچهر علی پور
مشخصات نشر: تهران، تیرگان، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۳۰-۹۱-۵
ضمیمه فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه
موضوع: زبان آموزی
موضوع: شعر کودکان -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
موضوع: افزودن پوره، منوچهر
بندی: شماره: ۱۳۹۱ از ۱۷۲ الف P11W
رده بنیاد: دیوبند
شماره کتاب ملی: ۳۸۶۱۸۶۱

تیرگان

تهران، صندوق پستی: ۱۱۴، ۱۷۱، تلفن: ۷۷۶۳۱۸۵۰ و ۹۱۲۶۱۱۱۵۱۲

Email: tati.pub@yahoo.com

زبان آموزی و شعر

(تحلیل ساختار و محتوای شعر کودکان)

دکتر فریدون اکبری شلدره، منوچهر علی پور

طراح جلد: فروغ بیژن

لیتوگرافی: صدف • چاپخانه مهارت • صحافی: کدیا

نوبت چاپ نخست: ۱۳۹۲ • شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰ تومان • شماره نشر: ۲۰۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۳۰-۹۱-۵

© حق چاپ: ۱۳۹۲، انتشارات تیرگان

فهرست

پیشگفتار.....	۵
پاره ی نخست: کلیات.....	۹
- مبانی زبان آموزی.....	۱۱
- مراحل رشد و یادگیری زبان.....	۳۲
- تجربه های یادگیری و رشد زبانی کودک.....	۴۳
- سازوکار درونداد زبانی و یادگیری زبان مادری.....	۵۹
- سواد خوانداری / مهارت های زبانی.....	۶۴
- سواد خوانداری بامهارت سواد خواندن.....	۷۲
- زبان مربی زبان آموزی.....	۶۰
پاره ی دوم: واژه ی شعاری.....	۸۵
- خدای مهربان / زمین و آبی و آبی آبادی.....	۸۶
- راه مدرسه / افسانه شعاری / راه مدرسه.....	۹۵
- سبز و سبز و سبز / معنی سبز / سبز و سبز.....	۱۰۴
- انار / مصطفی رحماندوست.....	۱۰۹
- مهربان تر از مادر / افسانه شعبی نژاد.....	۱۱۵
- زرد آلو / مصطفی رحماندوست.....	۱۲۱
- ای ایران / اسدالله شعبانی.....	۱۲۷
- ماکودکانیم / عباس یمینی شریف.....	۱۳۳
- جشن در آسمان / ناصر کشاورز.....	۱۴۰
- دریا / جعفر ابراهیمی.....	۱۴۲
- جشن بهمن / کبری هاشمی.....	۱۴۴
- پیغمبر ما / علی اصغر نصرتی.....	۱۵۷
- شادیم و پاک و خندان / شکوه قاسم نیا.....	۱۶۳
نام نامه.....	۱۷۰
کتاب نما.....	۱۷۳

پیش‌گفتار

زبان هر سرزمین و آیین و فرهنگی، رنگی از تبار فکری و باورشناختی همان بوم و بر دارد و نمایانگر چهره‌ی فرهنگی و هویت ملی یک سرزمین

است. زبان فارسی یکی از بنیادی‌ترین بنایی است که رخسار پرفروغ و تبارنامه‌ی پیشانی ایرانیان را بر پیشانی خود دارد. کشور بزرگ ایران اگرچه نخستین فرهنگی بسیار فراخ‌دامنی دارد و در این جغرافیای فرهنگی، پیش از همه‌ها و گونه‌های زبانی فراوانی را در خود پرورانده است اما فارسی را به عنوان زبان معیار و ملی خویش به کارگرفته است و از آن آبشخورها را به سبب‌های زبانی و واژگانی گویش‌های وطنی، پیوسته، مایه ور شده است. به همین دلیل، زبان ملی ما، فارسی، بنیان اصلی همبستگی و همنوایی مردم این کشور است.

تکیه‌گاه آموزش رسمی و نظامی ما از آغاز تا فرجام دوره‌های یاددهی- یادگیری نظام عمومی و دانشگاهی، زبان فارسی است. به دیگر سخن، زبان فارسی درگاه آموزش و یادگیری است. بزرگ راهی است که ما را به سمت دنیای معارف بشری و سرزمین دانش، فاطمی برد.

آموزش اگرچه، بنیانی چندسویه است و گونه‌هایی دارد اما کاراترین سوی آن زبان است. البته زبان خود در آموزش، جایگاهی چندپهلوی دارد. زمانی هدف آموزش است، گاهی موضوع آموزش است و هنگامی دیگر ابزار و گذرگاه آموزش و یادگیری ماست. بنابراین، است که این‌که از کدام دیدگاه بنگریم، سازوکار و آهنگ رفتار ما از گونه‌ی دید خواهد بود.

نوع نگاه ما در این اثر به زبان، از گونه‌ی نخست است یعنی از دید ما زبان در آموزش، هدف است. پس زبان‌آموزی با رویکرد پرورش، تقویت و فراگیری مهارت‌های زبانی، فرودگاه و نقطه‌ی هدف ماست.

زبان‌آموزی برپایه‌ی مهارت‌ها، بسیار فراخ‌دامن است. در یک بخش‌بندی فراگیر، زبان را به دو پهنه‌ی مهارت‌های دریافتی و مهارت‌های رون‌دادی تقسیم می‌کنیم.

این دو پهنه را به نام‌های دیگر هم خوانده‌اند، همچون:

(۱) مهارت‌های ادراکی، شفاهی، خوانداری و واردات زبانی (= دریافتی)

(۲) مهارت‌های تولیدی، کتبی، نوشتاری و صادرات زبانی (= برون‌دادی)

هر یک از این دو قلمرو از مهارت‌ها نیز به اجزا و عناصر سازه‌ای دیگری بخش می‌شوند که از آن‌ها به پاره مهارت‌ها، خرده مهارت‌ها و ریزمهارت‌ها نام برده شده است. مثلاً پاره‌مهارت‌های خوانداری زبان که در «سواد خواندن» رسیدن به توانایی درک و دریافت بسیار نقش‌مند و اثرگذار هستند، خود به دو دسته، بخش شده‌اند: آوایی، حسی - عاطفی. پاره‌مهارت‌های آوایی مانند تکرار، مکث و درنگ، لحن، آهنگ، کشش و گسست آوایی. پاره‌مهارت‌های حسی - عاطفی که خواست ما، بهره‌گیری از پنج حس برونی، به هنگام آموزش و کارست مهارت‌های زبانی است.

در این کتاب، درحقیقت ما به چهار جهان به سمت دنیای زیبا و فریبای زبان‌آموزی گشوده‌ایم چون مخاطبان پرورش و یادگیری زبان در آموزش مدرسی ما، کودکان هستند. پل بسته‌ایم میان جهان کودکان و دنیای زبان. به همین سبب به ناز و نیازهای کودکان و فرایند یاد دهنی زبانی، جسمانی و توانایی ادراکی آنان نیز پرداخته‌ایم.

این کتاب با موضوع «زبان‌آموزی و شعر»، در دو پارک سالن یافته است.

پاره‌ی نخست به مسأله‌ی زبان و جهان خیال‌خیز کودکان، اصول و مبانی رشد و مراحل آموزش و یادگیری اختصاص یافته است. در این قسمت، با بهره‌گیری از منابع گوناگون از منظر روان‌شناسی و شناخت

فرایندهای ذهنی به شرح یادگیری کودک و زبان آموزی پرداخته ایم و در پی تبیین مهارت‌های زبانی، موضوع خوانش و سواد خوانداری و نقش شعر در آموزش و یادگیری و پیوند آن با پهنه‌ی زبان آموزی را بررسی کرده‌ایم.

پاره‌ی دوم کتاب، کالبدشکافی و بازشناسی ساختار و محتوای نمونه‌های خوب شعر کودک است. در این بخش، کار بر هنجاری استوار است و همه‌ی نمونه‌های شعری برپایه‌ی همان هنجار و ساختار تحلیل شده‌اند. پیشی و پسی و چینش شعرهای این بخش برپایه‌ی نظم و سازمان‌دهی کتاب درسی (فهرستی پایه‌ی اول دبستان وزارت آموزش و پرورش) استوار است.

به سبب این که شعر یکی از ناب‌ترین ساخت‌های زبانی است و از چند عنصر احساسی عارفانه، خنک و خیال، بهره می‌گیرد؛ با دنیای روحی و روانی و جهان نرم و برآز زبان کودک، پیوستگی کاملی دارد. از این رو، ما بر این باوریم که شعر در زبان آموزی و زبان‌گشایی کودکان، بسیار تأثیرگذار است.

این اثر، چون نگاهی تازه به شعر دارد و شعر را از دید زبان آموزی، سنجیده است هم برای شاعران و نویسندگان کودک‌نویس و هم برای پژوهندگان پهنه‌ی زبان آموزی و نیز استادان و دانشجویان قلمرو آموزش زبان، سخنی دارد و آنان را به خویش فرامی‌خواند.

مؤلفان: دکتر فریدون شلدره

منوچهر علی‌زاده